

УДК 343.711

Марков М. М. – кандидат юридичних наук, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Способи вчинення та приховування квартирних крадіжок

Доведено, що квартирні крадіжки, які системно вчиняють одні й ті самі особи протягом тривалого періоду, відрізняються від одиничних злочинних вчинків більш високим ступенем суспільної небезпеки, набувають серійного характеру та ознак злочинної діяльності. Констатовано наявність численних способів проникнення в житло, які класифіковано на відповідні групи. Першу групу становлять дії з таємного проникнення фігуранта в житло, які супроводжуються зломом перепони, зокрема шляхом: злому вхідних дверей і її замкаючих пристроїв; віджиму або згинання ригеля врізного накладного замка та інших замкаючих пристроїв; виведення з ладу (розчинення) механізму замка за допомогою концентрованої суміші азотної та соляної кислоти (так званої царської горілки) або інших найсильніших окислювачів; висвердлювання пружинного механізму врізного циліндрового замка; руйнування короба навісного замка, виривання, перепилування або перекушування його дужки тощо; виставлення, вирізання або видавлювання шибок, злому стулок віконної рами, кватирки або дверей на лоджіях чи балконах; руйнування конструктивних елементів будівель, наприклад стелі, стіни, підлоги, розбору пічної кладки й інших перешкод. Друга група охоплює низку способів таємного проникнення в квартиру не шляхом зламування перепони, а завдяки підбору чи підробці ключа до замка вхідних дверей або за допомогою використання відмички; використання заздалегідь викраденого в жертви одного з наявного комплекту ключів від вхідних дверей; виявлення та використання ключа від вхідних дверей, захованого жертвою в узгодженому з членами сім'ї місці; вільному проходу через залишені жертвою на деякий час відкритими вхідні двері, лоджії, балкони, вікна або віконні кватирки. До третьої групи належать способи крадіжок, у процесі яких проникнення особи в житло здійснюється не таємно, а за згодою жертви. Основним способом приховування квартирної крадіжки є збут краденого майна, що часом є більш складним, ніж сама крадіжка.

Ключові слова: квартирна крадіжка; способи; приховування; оперативні підрозділи.

Постановка проблеми. Проблема протидії квартирним крадіжкам упродовж багатьох років залишається однією з найактуальніших для правоохоронних органів, зокрема підрозділів карного розшуку Національної поліції України. Наявна стійка тенденція до збільшення кількості квартирних крадіжок за низького відсотка розкриття цих злочинів. Аналіз статистичних даних підтверджує, що проблема боротьби з цими видами злочинів не лише не втрачає актуальності, а й потребує постійного вивчення та вдосконалення [1, с. 197].

Більшість кримінальних проваджень цієї категорії поєднують у собі розслідування декількох (двох і більше) епізодів злочинної діяльності. Крім того, у вчиненні вказаних злочинів бере участь переважно група осіб. Квартирні крадіжки, які системно вчиняють одні й ті самі особи протягом тривалого періоду, відрізняються від одиничних злочинних вчинків більш високим ступенем суспільної небезпеки, набувають серійного характеру та ознак злочинної діяльності. Набутий злочинцями досвід, тобто злочинний професіоналізм, полегшує вчинення кожного наступного злочину, породжує в них відчуття безкарності. Багато фігурантів, попри те, що зазнають покарання, нерідко повторно зважаються на протиправні дії. Зазначені фактори підтверджують актуальність тематики публікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свою позицію щодо протидії крадіжкам висловили чимало науковців, серед яких В. С. Бондар, В. І. Васи́лінчук, В. І. Гаврилюк, О. М. Гайовий, О. О. Ганжа, С. В. Головкін, О. О. Дерев'ягін, Ю. В. Дрозд, О. А. Єршов, Є. І. Макаренко, Д. Й. Никифорчук, М. О. Семенишин, О. М. Стрільців, С. В. Тіхонов, Н. В. Харечко та ін.

Проте на сьогодні публікації у фахових виданнях щодо систематизації способів учинення та приховування квартирних крадіжок висвітлено недостатньо, що підтверджує потребу в подальшому аналізі.

Метою статті є систематизація способів учинення квартирних крадіжок на основі аналізу діяльності підрозділів поліції з протидії цим протиправним діям, а також надання пропозицій щодо запобігання їм.

Виклад основного матеріалу. Аналіз практики дає змогу констатувати наявність безлічі способів проникнення в житло, які, на нашу думку, доцільно класифікувати на відповідні групи.

Першу групу становлять дії з таємного проникнення фігуранта в житло, які супроводжуються зломом перепони, зокрема шляхом:

- злому вхідних дверей і замикаючих пристроїв, зокрема за допомогою руйнування полотнища дверей поштовхом плеча або ноги, зняття їх з навісних петель;

- віджиму або згинання ригеля врізного накладного замка та інших замикаючих пристроїв;

- виведення з ладу (розчинення) механізму замка за допомогою концентрованої суміші азотної та соляної кислоти (так званої царської горілки) або інших найсильніших окислювачів;

– висвердлювання пружинного механізму врізного циліндрового замка;

– руйнування короба навісного замка, виривання, перепилювання або перекушування його дужки тощо;

– виставлення, вирізання або видавлювання шибок, злому стулок віконної рами, кватирки або дверей на лоджіях чи балконах;

– руйнування конструктивних елементів будівель, наприклад стелі, стіни, підлоги, розбору пічної кладки й інших перешкод [2, с. 127].

За цією групою характерними слідами вчинення квартирної крадіжки можуть бути:

1) відбитки підшви взуття;

2) сліди штукатурки, дерев'яні тріски, елементи замикаючих пристроїв, їх кріплення;

3) нашарування сторонніх речовин (волокон тканини, слідів рук);

4) сліди кислотного впливу у вигляді плавлення та патьоків металу (у разі використання концентрованої суміші азотної та соляної кислоти);

5) сліди віджиму від знарядь злому;

6) сліди рук на осколках скла, пофарбованих поверхнях вікна, ручках і шпінгалетах, до яких міг доторкнутися злодій;

7) мікросліди й біологічні сліди (волокна тканини від одягу, плями крові) [3, с. 110].

Друга група охоплює низку способів таємного проникнення у квартиру не шляхом зламування перепони, а завдяки:

– підбору або підробці, ключа до замка вхідних дверей або за допомогою використання «відмички». Вказаний спосіб досить часто використовують професійні квартирні злодії;

– використання заздалегідь викраденого в жертви одного з наявного комплекту ключів від вхідних дверей. Цей спосіб для фігурантів є небезпечним, оскільки господарі в будь-якому випадку виявлять пропажу та можуть змінити замок. Так само це дає можливість правоохоронним органам значно знизити коло підозрюваних, залишаючи лише тих, хто мав змогу викрасти ключі;

– виявлення та використання ключа від вхідних дверей, захованого жертвою в узгодженому з членами сім'ї місці (під дверним килимком, у прорізі електрошита, поштовій скриньці тощо), у легкодоступному для сторонніх осіб місці;

– вільному проходу через залишені жертвою на деякий час відкритими вхідні двері, лоджії, балкони, вікна або віконні кватирки [4, с. 65].

До третьої групи належать способи крадіжок, у процесі яких проникнення особи в житло здійснюється не таємно, а за згодою жертви, зокрема:

– під задалегідь вигаданим і слухним для жертви приводом. У таких випадках фігурант, використовуючи довіру потерпілого, представляється працівником ЖЕКу, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку чи аналогічної структури, водопровідником, слюсарем, електриком, телефонним майстром тощо;

– крадіжки з відкритим проникненням у приміщення осіб циганської національності. Найчастіше вони діють групами і входять до квартири під приводом потреби перевдягнути дитину, пропозиції поворожити тощо. Потрапивши в приміщення, вони розходяться кімнатами та заволодівають речами, що лежать на поверхні (можуть також здійснювати огляд шаф, сервантів тощо);

– проникнення у квартиру з використанням пристрасті потерпілого до спиртного. Фігуранти, які діють у такий спосіб, зазвичай мають добрі комунікативні здібності, а отже, легко знайомляться з потерпілими в барах, кафе чи пивних ятках;

– учинення квартирної крадіжки шляхом обману. Найчастіше для цієї мети залучають потерпілих, які мають дітей або осіб, що страждають на психічні розлади. Представившись знайомими батьків, зловмисник пояснює, що він повинен винести або віддати йому певну суму грошей або яку-небудь річ, яку просили принести його батьки або інші родичі;

– учинення крадіжки внаслідок спільного проживання з жертвою або сталих довірчих відносин з нею [5, с. 97].

Четверту групу способів учинення крадіжок з квартир становлять дії фігурантів, що не пов'язані з описаним вище типовим проникненням у житло, а саме:

– за допомогою так званих «вудок» або «гачків», якими зазвичай слугує шматок міцної мотузки чи палиця з гачком. Така «вудка» дає змогу зачепити й будь-яку річ, навіть через щілину вікна за наявності на ньому захисної металевої решітки;

– з незасклених лоджій і балконів, на яких можуть вивішувати (виставляти) й залишати без нагляду цінні речі (предмети), для викрадення яких злодієві часом досить підстрибнути або скористатися допомогою співучасника, залізши йому на спину [6, с. 77].

П'яту групу становлять крадіжки, які трапляються на практиці досить рідко. Вони передбачають проникнення до приміщення через стіни, підлогу, стелю, зокрема шляхом:

- руйнування стіни, підлоги або стелі за допомогою домкрата, пилок, сокир й інших предметів;
- розбирання димоходу або горищних покриттів;
- здійснення підкопу.

Під час підготовки до вчинення квартирних крадіжок фігурант може здійснювати:

- вибір об'єкта (квартири, котеджу, дачі тощо), у якому передбачено вчинити крадіжку (шляхом безпосередньої розвідки або за попереднім інформуванням інших осіб, зокрема майбутньої жертви);

- вивчення об'єкта крадіжки й обстановки, у якій злодієві доведеться діяти. З цією метою під будь-яким слухним приводом (наприклад, під виглядом медичного працівника, страхового агента, майстра-ремонтника, фахівця телефонного зв'язку) злочинець проникає у квартиру і, переконавшись у наявності цінностей та оглянувши умови охорони, створює необхідні умови для реалізації злочинного наміру (пошкоджує наявну охоронну сигналізацію, телефонний кабель, викрадає або робить зліпок ключа вхідних дверей тощо);

- вибір найбільш ефективного способу проникнення в житло та підготовку необхідних технічних засобів, що полегшують учинення злочинного наміру (спеціальних знарядь, призначених для подолання перешкоди; підшукання транспортних засобів для пересування до об'єкта крадіжки та перевезення краденого майна тощо);

- вибір способу приховання слідів квартирної крадіжки, зокрема укриття або збуту цінностей, які передбачається викрасти;

- досягнення попередньої змови між співучасниками квартирної крадіжки, розподіл ролі та ступеня їх участі в злочині, а також (за потреби) забезпечення їх алібі [7, с. 25].

Крім способів підготовки й учинення квартирних крадіжок, у структурі злочинних дій варті уваги способи приховування злочину як системи цілеспрямованих дій щодо дезорієнтації можливих очевидців квартирної крадіжки, а також знищення слідів злочину.

Найбільш типовими способами приховування вчинення квартирних крадіжок є:

- маскування – зміна уявлення в осіб, які стали свідками крадіжки, про злочинний характер учинення дії та причетності до них певної особи. Характерними ознаками маскування є

вчинення підготовчих до крадіжки дій під слухним для жертви приводом щодо мети відвідування його житла; подолання перешкоди під час гучного шуму, наприклад, автомобіля, автобуса чи трамвая; зміна злодієм свого зовнішнього вигляду (за допомогою перуки, темних окулярів, капронових панчіх з прорізом для очей), що ускладнює і навіть унеможлиблює запам'ятовування його особи ймовірними очевидцями крадіжки та подальше впізнання; застосування рукавичок або носових хусток, шарфів, шкарпеток, нанесення на кінчики пальців клею або їх знежирення спеціальним розчином тощо; відновлення порядку у квартирі зі сподіванням, що потерпілий не відразу виявить крадіжку (з цією метою квартирні злодії повертають на місце речі й меблі, протирають підлогу, закривають вхідні двері);

– фальсифікація – підробка, створення фальшивої інформації або її носіїв, що може полягати в умисному залишенні на місці крадіжки чужих слідів рук й інших речових доказів причетності до крадіжки певної людини; підміна, дублювання предметів крадіжки; повна або часткова підробка документів на викрадені номерні речі; часткова переробка краденого з метою зміни його зовнішнього вигляду або призначення; обмова співучасників. Комбінованим способом фальсифікації є помилкове алібі шляхом створення злочинцем помилкового уявлення про своє перебування в момент учинення крадіжки в іншому місці; інсценування «домашньої крадіжки», коли злодій забирає лише частину цінностей або грошей, щоб потерпілий підозрював у розкраданні кого-небудь з родичів і не повідомляв про те, що трапилося, до поліції;

– знищення (ліквідація) злочинцем слідів, за якими його можна викрити в учиненні крадіжки. Таке знищення може бути повним (наприклад, стирання капілярних візерунків рук з поверхні предметів, на яких їх залишено; спалювання одягу та взуття, у які були одягнені фігуранти в момент учинення квартирної крадіжки) або частковим (наприклад, застосування злочинцем перед тим, як покинути обкрадену квартиру, порошку гірчиці, тютюну, одеколону, які, на його думку, нейтралізують (знищують) запахові сліди та унеможлиблюють роботу службового собаки, а також вилучення слідів шляхом одорологічного відбору запахових слідів);

– приховування – залишення працівника карного розшуку (слідчого) в невіданні щодо тих чи інших обставин учинення крадіжки або джерел доказової інформації. Характерними ознаками цього способу є: приховування злочинцем знарядь

злому і крадених цінностей; замовчування або відмова від дачі правдивих показань; невиконання законних вимог слідчого, спрямованих на встановлення істини в кримінальному провадженні тощо; учинення злочинів за межами району проживання або виїзд в іншу місцевість відразу після вчинення крадіжки. За місцем проживання квартирні злодії намагаються не потрапляти в поле зору правоохоронних органів; можуть мати фіктивні документи про наявність інвалідності або психічного захворювання; викрадені предмети й цінності нерідко переховують у місцях природного укриття (у водоймах, землі). Фігурант може залишити крадене у своїх знайомих за попередньою змовою або без неї, іноді останні можуть і не знати про злочинну діяльність особи, яка залишила в них речі. Щоб унеможливити впізнання потерпілим викраденого в нього майна фігуранти вдаються до зміни його початкового вигляду. Наприклад, викрадені ювелірні вироби можуть переплавляти в злитки [8, с. 59].

Висновки. Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що найбільш поширеними способами вчинення та приховування квартирних крадіжок є: дії з таємного проникнення фігуранта в житло, які супроводжуються зломом перепони; способи таємного проникнення у квартиру, що не передбачають зламування перепони; способи крадіжок, у процесі яких проникнення особи в житло здійснюється не таємно, а за згодою жертви; дії фігурантів, що не пов'язані з типовим проникненням у житло, зокрема за допомогою «вудок» або «гачків», із незасклених лоджій і балконів тощо; крадіжки за допомогою проникнення через стіни, підлогу, стелю. Основним способом приховування квартирної крадіжки є збут краденого майна, що нерідко є більш складним, ніж власне крадіжка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дрозд Ю. В. Організація діяльності з розкриття квартирних крадіжок підрозділами карного розшуку / Ю. В. Дрозд // Південноукраїнський правничий часопис. – № 2. – 2007. – С. 195–198.
2. Макаренко Є. І. Крадіжки з квартир: мистецтво розслідування : монографія / Є. І. Макаренко. – Дніпропетровськ, 2009. – 127 с.
3. Бондар В. С. Методика розслідування квартирних крадіжок : навч.-метод. посіб. / [В. С. Бондар, С. В. Головін, О. А. Єршов та ін.]. – Луганськ : ЛДУВС, 2011. – 399 с.
4. Никифорчук Д. Й. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі (розшукові) дії у схемах : посібник / [Д. Й. Никифорчук, Л. М. Зима, О. С. Тарасенко, В. І. Василичук]; за заг. ред. В. В. Коваленка. – Київ, 2012. – 155 с.

5. Ганжа О. О. Оперативно-розшукова протидія діяльності організованих груп, які готують вчинення крадіжок із квартир : монографія / [О. О. Ганжа, О. О. Дерев'ягін, М. В. Стацак та ін.] ; за заг. ред. В. В. Шендрика. – Харків : Діса плюс, 2016. – 168 с.

6. Бондар В. С. Проблеми теорії та практики застосування спеціальних криміналістичних знань у розслідуванні квартирних крадіжок : монографія / В. С. Бондар, М. Я. Сегай. – Луганськ, 2011. – 311 с.

7. Василюк В. І. Протидія грабегам оперативними підрозділами МВС України : навч. посіб. / [В. І. Василюк, В. І. Гаврилук, Д. Й. Никифорчук та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – 115 с.

8. Василюк В. І. Протидія підрозділами карного розшуку кишеньковим крадіжкам : метод. рек. / [В. І. Василюк, Н. В. Харечко, О. М. Гайовий та ін.]. – Київ : Кандиба Т. П., 2015 – 59 с.

REFERENCES

1. Drozd, Yu.V. (2007). Orhanizatsiia diialnosti z rozkryttia kvartyrnykh kradizhok pidrozdilamy karnoho rozshuku [Organization of activities for the disclosure of apartment thefts by units of criminal prosecution]. *Pivdenoukrainskyi pravnychiy chasopys, South Ukrainian law magazine*, 2, 195-198 [in Ukrainian].

2. Makarenko, Ye.I. (2009). *Kradizhky z kvartyr: mystetstvo rozsliduvannia [Theft of apartments: the art of investigation]*. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].

3. Bondar, V.S., Holovkin, S.V., & Yershiv, O.A. (et al.). (2011). *Metodyka rozsliduvannia kvartyrnykh kradizhok [The method of investigation of apartment thefts]*. Luhansk: LDUVS [in Ukrainian].

4. Nykyforchuk, D.Y., Zyma, L.M., Tarasenko, O.S., & Vasylynchuk, V.I. (2012). *Operatyvno-rozshukova diialnist ta nehlasni slidchi (rozshukovi) dii u skhemakh [Operative search activity and secret investigative (wanted) actions in the schemes]*. V.V Kovalenko (Eds.). Kyiv [in Ukrainian].

5. Hanzha, O.O., Dereviahin, O.O., & Stashchak, M.V. (et al.). *Operatyvno-rozshukova protydiia diialnosti orhanizovanykh hrup, yaki hotuiut vchynennia kradizhok iz kvartyr [Operational and investigative counteraction to the activities of organized groups that prepare theft of apartments]*. V.V. Shendryk (Eds.). Kharkiv: Disa plus [in Ukrainian].

6. Bondar, V.S., & Sehai, M.Ya. (2011). *Problemy teorii ta praktyky zastosuvannia spetsialnykh kryminalistychnykh znan u rozsliduvanni kvartyrnykh kradizhok [Problems of the theory and practice of using special forensic knowledge in the investigation of apartment thefts]*. Luhansk [in Ukrainian].

7. Vasylynchuk, V.I., Havryliuk, V.I., & Nykyforchuk, D.Y. (et al.). (2011). *Protydiia hrabezham operatyvnymy pidrozdilamy MVS Ukrainy [Opposition to robberies by operational units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]*. Khmelnytskyi: KhNU [in Ukrainian].

8. Vasylynchuk, V.I., Kharchenko, N.V., & Haiyovi, O.M. (et al.). (2015). *Protydiia pidrozdilamy karnoho rozshuku kyshenkovym kradizhkam [Opposing units of criminal search for pocket thefts]*. Kyiv: Kandyba T.P. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 25.09.2018

Markov M. – Ph.D in Law, Professor of the Department of Operative and Searching Activity of the National Academy of Internal, Kyiv, Ukraine

Methods of Committing and Concealment of Burglary

Author made a conclusion that burglary which systematically made by the same persons for a long time differs from single criminal acts with higher level of social danger. They acquire serial style signs and become a part of criminal activity. Supposed that exist a plenty methods of burgling which are divided into next groups: first group includes actions related to secret penetration of a person in home, that are accompanied by breaking barriers, namely by such ways: breaking front doors and its locking devices; bending a deadbolt and another locking devices; disabling (dissolution) lock mechanism by using a concentrated mixture of nitric and hydrochloric acid (the so-called «royal vodka») or another acids; drilling of the spring mechanism of the mortise cylinder lock; destroying elements of padlock, tearing and sawing its shackle etc.; cutting or pressing of windows, damaging shutters of window frame or balcony door; destroying elements of building including roof, ceil, floor, stove and another obstacles. Another group includes plenty methods of secret penetration of a burglar in home by: selection or forgery a key for a door's lock or by using a passkey for this goal; using of pre-stolen from owner key; detection and using key, hidden by owner in special place, known by family members; free passage through open for a short time by victim front doors, loggias, balconies, windows. Third group includes ways, in which burgling makes not in secret form, but with the consent of the victim. Main method of concealment of burgling is a selling of stolen thing that sometimes is more difficult issue than burgling.

Keywords: burgling; methods; concealment; operational units.